

SZOBRÁSZNAGYSÁGUNKRÓL — MAGYARORSZÁGI SZEMMEL

UDVARY GYÖNGYVÉR—VINCZE LAJOS: *Meštrović*.
Gondolat, Budapest, 1975.

A képzőművészet területén cserkésző kritikuskoknak és közíróknak nem nehéz fölfedezni azt az anakronisztikus helyzetet, hogy nemzetközi szempontból másodrendű, csekélyebb jelentőségű művészek alkotásairól és életéről nagyobb mennyiségű és átfogóbb irodalomból tájékozódhatnak, mint Európa és a világ egyik kiemelkedő szobrászegyenységének, Ivan Meštrovićnak az esetében. Különösen szembetűnő ez, ha a róla szóló érdemleges művek sorából kiiktatjuk a kiállítási katalógusok kevésbé elmélyült, szokványos adatokat és megálapításokat tartalmazó felsorolásait.

Ennek okát valószínűleg a művészi és emberi kvalitásainak kérdésében kialakult, évtizedek óta tartó és ma sem lezárult vitában kereshetjük. A róla szóló értékelések olyannyira ellentétesek és ellentmondásosak, hogy csak a bátrabbak álltak ki mellette vagy ellene, tárgyilagosan vagy elfogultan mondván meg a róla kialakult szinte véleményüket.

Éppen ezért lapozgatjuk fokozott érdeklődéssel Udvary Gyöngyvér és Vincze Lajos *Meštrović* című könyvét, melyet a Gondolat könyvkiadó a Szemtől szemben sorozatban jelentetett meg. Az új Meštrović-monográfiának alaphangját elejétől végéig a nagy szobrász iránti megbecsülés adja meg, egyben a szerzők Jugoszlávia népeinek művészete és történelmi múltja iránti tisztelet is végigvonul lapjain.

Természetesen felmerül a kérdés, mi újat, mi lényegbevágóan eredetit és érdekeset lehet ma elmondani Meštrović életéről és művészi opusáról. A legmeglepőbb, hogy a szerzők rendkívül jól tájékozottak, néhány szerbhorvát név és elnevezés elírásától eltekintve nem érzékelhető, hogy írásuk határainkon túl keletkezett. Mindjárt az elején egy jelentős

Meštrović-műről, az *Anyámról* olyan alapos és eredeti elemző leírást nyújtanak, mely komplikáltsága és a számos esztétánál már elkerülhetetlen „belebeszélések” ellenére is a szerzők nagy hozzáértésére és elmélyültségére vall.

A kép azonban a továbbiakban alaposan megváltozik. Meštrović életének és művészi pályafutásának megrajzolásában kevés eredeti értékelésre szánják el magukat a könyv írói. Nagyjából azt az idézetek egész sorának jól komponált összekötő szövegével segítik az olvasót a „Meštrović-eposz” jobb megismeréséhez, és talán éppen a gondosan összeválogatott és rendszerezett idézetek hatása alatt saját okfejtésük is letisztultabbá, érthetőbbé válik. Így az olvasó egy olyan rendezett, áttekinthető mű tanulmányozására kap lehetőséget, mely a szobrász vrpoljei születésétől, a világtól elszakított dalmát Zagorjében eltöltött gyermekkorától, tehetségének kibontakozásától kezdve az amerikai South Bendben bekövetkezett haláláig nyomon követi nemcsak az életét és művészi pályafutását, főbb alkotásainak keletkezését, de korának és kortársainak társadalmi, politikai és stílusirányzatait is.

A könyv különösen nagy teret fordít a délszláv, elsősorban a szerb történelmi eseményeknek és legendáknak, főként a rigómezei csata hősi legendájának s az itt élő népek múltjának Meštrovićra gyakorolt, mitikusan nosztalgikus hatására, az osztrákellenességből táplálkozó hazafias ihlet megnyilvánulásaira. Ugyanakkor a hódító stílusok, a szecesszió, az impresszionizmus és az expresszionizmus megjelenésének, valamint a mintakép kortárs, Rodin hatásának boncolgatása sem marad el.

Amit talán mégis számon kérhetünk a tudományos alaposságra tö-

rekvő szerzőktől, az a már Meštrović fiataalkorában is jól ismert és ma már teljes polgárjogot nyert tudomány, a lélektan szempontjainak mellőzése. Mert úgy véljük, hogy e szempont sem Meštrović, sem más művész munkásságának elemzéséből nem hiányozhat.

Udvary Gyöngyvér és Vincze Lajos vállalkozását sikeresnek mondhatjuk. Könyvük föltétlenül hozzájárul Meštrović méltatott, vitatott és elvitatott egyéniségének jobb megismeréséhez — egyúttal a jugoszláv—magyar kulturális kapcsolatoknak is jó szolgálatot tesz.

GAJDOS TIBOR

ÖT ÉVSZÁZAD KÖZNYELVE

Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I. kötet A—C.

Anyagát gyűjtötte és szerkesztette: Szabó T. Attila.

Kriterion, Bukarest, 1975.

A romániai magyar, de az egyetemes magyar nyelvtudománynak is fontos, felbecsülhetetlen értékű kézikönyvét jelentette meg dicséretes megértéssel a bukaresti Kriterion könyvkiadóház. Szabó T. Attila professzor műve nemcsak a tudományt szolgálja, hanem politikai jelentőségű is, hisz a román és szász közösséget is érintő anyagot is tartalmaz. Erdély különleges helyzetéből adódik a háromnyelvűség szabta igények kielégítésére való törekvés. Erdélyben a románok, magyarok, szászok évszázados együttélése, kapcsolata a mindennapi életben is érződik, nyelvi szintű lecsapódása is el nem hanyagolható módon állandóan jelen van. A három nemzet kölcsönhatása történelmi tény, gazdasági, társadalmi, művelődési szintű, nem egyirányú, hanem mindegyik nyelvi közösség hat és visszahat egymásra. Ez annyira természetes dolog, hogy erdélyi kollégáink, többek között a Kolozsvári Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének dolgozó magyar nyelvi vizsgálataik során sohasem feledkeznek meg a szinkrón és diakrón jellegű kölcsönhatások vizsgálatáról, román vagy szász kollégáik műveinek ismertetéséről, eredményeik megismeréséről, de a többiek is ezt teszik.

Hogy valóban ilyenképpen állnak a dolgok, csak néhány művet említsünk meg. Szabó T. Attila művei közül említésre méltó: Weidlein János: *Német dülőnevek jelentősége a magyar tudományosság szempontjából* (Erdélyi Múzeum XL.); Draganu Nicolae: *Vechimea si raspindirea Românilor pe baza toponimiei si a onomasticeii* (Erdélyi Múzeum XLI.); Pasca Stefan: *Nume de persoane si nume de animale in Tara Oltului* (Erdélyi Múzeum XLII.); *Ragozott magyar helynevek a ruménben* (Magyar Nyelvőr XXXV.); *Adatok a kolozsmegyei újabkori román helynévkincs magyar elemeinek ismeretéhez* (Melich-emlékkönyv); *O colectie de nume topice din Transilvania, culese din documente vechi si unele probleme de toponimie transilvaneana*: Omagiu lui Jorgu Jordan, Bucuresti, 1958.; *Román kölcsönszavak Gyarmathi Sámuel nyelvhasznításában* (Nyírk. IV.); *A Pápai Páriz szótárkiadások magyar szókincsének román kölcsönszóanyaga* (StUBB. 1960); *Eredmények és hiányosságok a magyar szókincs román eredetű feudalizmuskori elemeinek vizsgálatában* (StUBB. 1962.); *Előzetes jegyzetek román eredetű kölcsönszavaink középmagyarkori rétegéhez* (StUBB. 1962.); *Jegyzetek*